

Disciplina de anatomie umană (cond.: prof. dr. T. Maros doctor-docent,
membru corespondent al Academiei de științe medicale) a I.M.F. din Tirgu-Mureș

GH. MARINESCU, PROTAGONIST AL CERCETĂRII INTEGRATIVE MORFOCLINICE

dr. T. Maros

O retrospectivă în trecutul nu prea îndepărtat al medicinei românești ilustrează valoarea spirituală a unor mari creatori de școală, care au exercitat o puternică înrîurire asupra erei pe care o trăim, scoțind la iveală adevăruri pure și imuabile, datorită concepției materialist-dialectice pe care o împărtășeau pe deplin.

Poate nici una dintre ilustrele figuri ale medicinei universale n-a întruchipat atât de expresiv linia cercetării corelative morfoclinice, ca savantul român Gheorghe *Marinescu* (1863—1938). Despre clinicianul Gh. *Marinescu*, fondatorul școlii românești de neurologie, s-au scris numeroase studii și volume jubiliare, mărturii ale venerației cu care posteritatea cinstește amintirea acestui mare om de știință. Nu în suficientă măsură se insistă însă asupra faptului, că *Marinescu* a rămas toată viața un pasionat al studiilor histologice și histopatologice, introducând în aceste domenii puncte de vedere originale.

Lucrînd aproape un deceniu în prestigioasa clinică de la Salpêtrière, Gh. *Marinescu* își fundamentează evoluția sa de neurohistolog, care i-a creat faimă în epoca de plin avînt al acestui nou domeniu de căutare.

Atenția sa a fost îndreptată asupra patologiei celulei nervoase, pornind de la aspectul normal și reacțiile fiziologice ale neuronului, spre analiza modificărilor acestuia în cele mai variate afecțiuni ale sistemului nervos, creînd un izvor nesecat de inspirație, meditație și experimentare.

Cum a știut profesorul Gh. *Marinescu*, clinician cu o reputație mondială arhicunoscută, să rămână în același timp histolog și histopatolog pînă la apusul vieții sale, nu este greu de explicat pentru cei ce au încercat să descifreze întimitatea proceselor vitale. Prospețimea sa intelectuală și enorma-i forță de muncă, animată de focul sacru care ardea în el pentru a pătrunde tainele structurilor nervoase, au fost premisele muncii sale neobosite anatomo-clinice, apoi funcțional-biochimice.

Aproape sincron cu începutul activității sale, metoda Nissl revoluționază la timpul său studiul histologiei fine a sistemului nervos, permițînd în mîna ingenuosului cercetător să postuleze rolul corpusculilor Nissl ca centri ai energiei nervoase, dîndu-le numele generic de „kinetoplasmă”. Morfologia lor a format obiectul a numeroase și minuțioase studii întreprinse de savantul român, care reflectă măiestria și spiritul său pătrunzător de observație. Faptul că aceste elemente citoplasmatiche sînt echivalentul unei organizări fizico-chimice, caracteristice neuronului de un anumit tip morfofiziologic, a fost intuit de *Marinescu* și confirmat apoi în era histochimiei și microscopiei electronice. Modificările tigroidului și — mai ales — cromatoliza neuronală, atît de amănunțit aprofundate de *Marinescu* de pe poziții materialiste, deschideau un nou capitol în cunoașterea modalităților reactive ale structurilor nervoase.

De aici numai un pas îl despărțea de ingenioasa descoperire a regenerării funcționale a celulei nervoase și de formularea tezei asupra acțiunii trofice a neuronului.

Maiestuosul edificiu al neuronului, ce se înalță falnic în primii ani ai secolului nostru, își lărgea temelia prin datele referitoare la rețeaua neurofibrilară, furnizate de noile metode de impregnare ale lui *Cajal* și *Bielschowsky*. Particularitățile topografice ale acestei rețele, hipertrofia neurofibrilară dependentă de schimbările de temperatură, de tulburările de nutriție, evidențiable și în diferite stări de intoxicație, au fost descrise prima oară de Gh. *Marinescu*. El susținea semnificația biologică considerabilă a acestor structuri în cadrul neuronului, dar nu în complexitatea întregului sistem nervos, așa cum afirmau *Bethe* și *Apáthy*.

Gh. *Marinescu* a fost întotdeauna un adept convins al teoriei neuronale, idei ce și-au găsit exprimare în lucrările sale consacrate embriogenezei neuronului și regenerării fibrelor nervoase, care l-au clasat printre cei mai buni cunoscători ai acestui proces biologic. Acad. D. *Miskolczy*, elevul lui *Ramon* și *Cajal*, îl situează pe *Marinescu* printre fondatorii teoriei neuronale, scoțînd în evidență contribuțiile sale cu privire la „unitatea trofică și patologică” a neuronului, sintetizate în monumentală sa monografie „La cellule nerveuse”.

Creșterea fibrelor nervoase regenerate în rețeaua sincițiului schwanian (denumită de *Marinescu* „celule apotrofice”) în concepția savantului român este determinată de variații ale tensiunii superficiale și însoțită de modificări electrice, respectiv ale catalizatorilor din celulele Schwann.

Prin studiile privind regenerarea nervoasă, alături de marele histolog spaniol Ramon y Cajal, Gh. Marinescu se afirmă ca unul din protagoniștii neurotropismului, într-o epocă cînd histochimia și biofizica abia se conturau.

Lansează ideea că degenerescența fibrei nervoase este un proces enzimatic, iar prin experimentări laborioase pe culturi de țesut demonstrează rolul factorului apotrofic în progresiunea fibrelor neoformate. Reacția la distanță a pericarionului, rolul celulei nervoase ca centru trofic, neurotrocitatea ca fenomen general au stat în centrul preocupărilor de ordin citobiologic ale lui Gh. Marinescu, cărora Jules Soury le-a dat calificativul de „idei geniale“.

În tot cursul activității sale Gh. Marinescu a cultivat cu același entuziasm atât clinica, cât și laboratorul. Constatările și observațiile făcute la patul bolnavului găseau întotdeauna explicație și confirmări prin cercetări histo-fizio-patologice de laborator. Transformările regresive suferite de celula nervoasă bolnavă și cele progresive ale gliei satelite l-au condus pe *Marinescu* la ideea unei acțiuni fagocitare a acestora din urmă, creînd astfel noțiunea de neuronofagie, devenită azi clasică. În acest sens Gh. *Marinescu*, alături de *Nissl*, *Spielmeyer* și *Bielschowsky*, se situează în rîndul savanților care au pus bazele clasificării leziunilor neuronale, constituind azi fundamentul interpretărilor morfopatologice din lumea întreagă.

Veșnic căutător de drumuri noi, prin observarea atentă a metamorfозelor celulelor ganglionare, Gh. *Marinescu* demonstrează ciclul vital limitat al celulei nervoase, considerînd că senilitatea se bazează pe mecanisme chimico-coloidale.

Investigațiile referitoare la ariile temporale pun într-o lumină nouă rolul acestui cîmp cortical în procesul de asociație a cuvintelor și de memorizare, iar noțiunea de „paliometrie“ introdusă de el în terminologia științifică s-a păstrat pînă în timpurile noastre.

Opera lui Gh. *Marinescu*, elev și colaborator al marelui Babeș, ilustrează cu pregnanță că metodologia complexă de cercetare (raportată la posibilitățile timpului), îmbinată cu observația clinică într-un larg orizont de viziune, este unica direcție care poate să scoată la iveală adevăruri noi. Clinica a beneficiat din plin de pe urma progresului impetuos al histopatologiei nervoase la noi în țară, al cărui larg ecou internațional a fost asigurat de activitatea neobosită a acestui ilustru savant, de factură claude-bernardiană, înzestrat cu o uluitoare flexibilitate spirituală.

Făcînd abstracție de studiile consacrate celor mai variate aspecte ale patologiei nervoase, efectuate împreună cu *Parhon*, *Minea*, *State-Drăgănescu*, *Goldstein*, *Ionescu-Sisești*, *Crăciun* și alți iluștri reprezentanți ai neurologiei românești, în ciuda lărgirii sferei sale de preocupări, *Marinescu* a revenit totdeauna la cercetarea corelativă, anatomo-clinică, a structurilor nervoase. Nu poate fi vorba de un simplu „on revient toujours“ dictat de nostalgia anilor tinereții, ci de crezul imuabil al unui caracter dîrz, pentru care „știința însemna frămîntare, chin creator perpetuu pentru aflarea adevărului, și nu drum bătătorit și comod“. așa cum declară A. *Kreindler*, unul din elevii săi.

Marinescu a privit dinamic celula nervoasă, în condițiile în care activitățile sale de ordin reacțional și defensiv duc la vindecare sau eșea-

ză. A privit neuronul în complexitatea sa metabolică, arătând că celula nervoasă condiționează reacții în nevroglia vecină. A stabilit criterii de semnificație și intensitate corelativă a modalităților histopatologice din textura nervoasă, subliniind diversitatea lor. A intuit fenomenele complicate, ce se petrec în intimitatea organizării coloidale a celulei nervoase, imprimându-le un sens mai larg de interpretare biologică. Pe drept cuvânt poate fi considerat ca inițiatorul cercetărilor enzimologice în s.n.c.

Șirul acestor exemplificări ar putea fi continuat pe zeci de pagini, așa încît pe bună dreptate afirmă *Spielmann* și *Csíky* într-o lucrare dedicată școlii românești de neurologie că „nu există pe plan mondial tratat modern de neurologie, care să nu citeze multiplele investigații ale lui *Marinescu*“.

Opera lui Gh. *Marinescu* — cum a caracterizat-o C. I. *Parhon* — „este din cele fără de moarte, și toți cei în stare să înțeleagă frumusețea și utilitatea științei îi vor purta totdeauna recunoștință“.

Sosit la redacție: 15 noiembrie 1977.